

ВІДГУКИ. РЕЦЕНЗІЇ. ПОВІДОМЛЕННЯ

УДК 378.147:37.041(049.32)

Цитування:

Горбань Ю.І. Самоосвіта та саморозвиток студента в динаміці цивілізаційних процесів. *Вісник Національної академії керівних кадрів культури і мистецтв* : наук. журнал. № 2. Київ : ІДЕЯ ПРИНТ, 2020. С. 314-316.

Gorban Y. (2020). Student self-education and self-development in the dynamics of civilization processes. *National Academy of Culture and Arts Management Herald: Science journal*, 2, 314-316 [in Ukrainian].

Горбань Юрій Іванович,
кандидат культурології, доцент,
директор наукової бібліотеки
Київського національного університету
культури і мистецтв
ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-5837-4409>
y.i.gorban@gmail.com

САМООСВІТА ТА САМОРОЗВИТОК СТУДЕНТА В ДИНАМІЦІ ЦИВІЛІЗАЦІЙНИХ ПРОЦЕСІВ

Рецензія на монографію «Самоосвітня діяльність студентів мистецько-педагогічних спеціальностей»: монографія /О.С. Сергеєнко – Київ : Видавництво Ліра-К, 2019. – 284 с

Сьогодні одним з головних завдань вищих навчальних закладів є організація роботи з розвитку самоосвітньої діяльності, необхідної для якісної підготовки студентів до майбутньої професійної діяльності, що передбачає використання сучасних освітніх технологій. У процесі підготовки спеціаліста ХХІ століття акцент зміщується на розвиток якостей особистості, необхідних для конкурентоспроможності на ринку праці, умінь самоосвітньої діяльності, здатності до самоаналізу та самоконтролю в професійній діяльності. В сучасній соціально-економічній ситуації питання освіти набувають загальносоціального характеру, оскільки їх розв'язання забезпечує розвиток активної особистості, здатної до самореалізації, тому особливого значення набуває самоосвітня діяльність студентів.

Монографія Ольги Сергеєнко «Самоосвітня діяльність студентів мистецько-педагогічних спеціальностей» є ґрунтовним науковим дослідженням, результатом тривалої праці та набутого досвіду автора в галузі педагогіки, зокрема професійної підготовки студентів мистецько-педагогічних спеціальностей.

Актуальність дослідження зумовлена тим, що одним з необхідних чинників формування спеціаліста є принцип «навчити вчитися». В основі професійної підготовки мають бути не лише конкретні знання та уміння, а й, передусім, здатність спеціаліста та його прагнення до поповнення та оновлення знань, до самоосвіти. Структура монографії є логічною, обумовленою метою дослідження й поставленими в ньому завданнями. Монографія складається з передмови, вступу, двох розділів, загальних висновків, додатків та списку використаних джерел. Обсяг – 284 сторінки.

Розділ перший «Теоретико-методичні засади формування культури самоосвітньої діяльності студентів мистецько-педагогічних спеціальностей» складається з трьох підрозділів (Формування культури самоосвітньої діяльності майбутніх фахівців як педагогічна проблема; Сутність та зміст культури самоосвітньої діяльності студентів закладів вищої освіти мистецько-педагогічного профілю; Аналіз реальної практики формування культури самоосвітньої діяльності студентів мистецько-педагогічних спеціальностей у ЗВО) та висновків до розділу 1. Автор означила поняттєво-категоріальне поле дослідження проблеми культури самоосвітньої діяльності майбутніх фахівців; окреслила трактування поняття «самоосвіта» в різних аспектах (філософський, соціологічний, психолого-педагогічний тощо). О. Сергєєнко цілком логічно наголошує, що особливої актуальності культура самоосвітньої діяльності набуває у сучасному інформаційному суспільстві, коли набуті знання швидко застарівають і існує гостра необхідність їхнього постійного поповнення та оновлення. Однак, найважливішим постає не просто знайомство з інформацією, а створення нового знання на основі отриманої інформації. Крім того, також важливим слід визнати вміння та навички управління власною пізнавальною діяльністю. Влучно зазначено, що студентський вік є особливо сприятливим для самоосвіти, адже для юнацького віку характерно робити предметом аналізу власну думку, діяльність; у цей період відбувається становлення світогляду, самосвідомості особистості, що виявляється у прагненні самовираження своєї індивідуальності; особливого значення набувають рефлексивні здібності до цілепокладання як найважливішого елемента самоосвітньої діяльності.

Окремо хотілося б звернути увагу на третій підрозділ першого розділу, який присвячено аналізу реальної практики формування культури самоосвітньої діяльності у студентів культурно-мистецьких спеціальностей. Автор зазначає, що у сучасних умовах підвищити якість підготовки фахівців культурно-мистецьких спеціальностей, допомогти в майбутній самореалізації можна, розглядаючи цю проблему через призму самоосвітньої діяльності в рамках системного підходу. Діагностування сформованості культури самоосвітньої діяльності майбутніх фахівців культури та мистецтва передбачає визначення критеріїв, показників та рівнів досліджуваного феномена. Критеріями сформованості культури самоосвітньої діяльності визначено ціннісно-мотиваційний, когнітивний, діяльнісний, рефлексивний. Цікавим, доречним та інформативним здобутком монографії є проведений аналіз навчальних планів та робочих програм з підготовки молодшого спеціаліста, який

засвідчив, що усі програми мають чітко виражене освітньо-професійне спрямування, тобто орієнтовані на мотивацію студентів до формування культури самоосвітньої діяльності, ціннісного ставлення до самоосвіти. Серед іншого, автор виокремила констатувальний етап експериментального дослідження з експериментальними та контрольними групами, які були достатньо рівнозначними за кількістю, віком студентів, навчальним навантаженням. В дослідженні брали участь студенти Київського обласного коледжу культури та мистецтв, Ніжинського училища культури і мистецтв імені Марії Заньковецької, Канівського училища культури і мистецтв (усього 735 студентів). Результати опитування (автор пропонувала студентам анкети, тест-анкети, тести, завдання, опитувальники та ін.) додатково подано у таблицях та схемах, що дозволяє швидко оцінити отримані дані. Аналіз результатів констатувального етапу експерименту засвідчив, що більшістю студентів самоосвітня діяльність розглядається як фонові для навчальної або дозвілєвої діяльності, а результати дослідження особливостей самоосвітньої діяльності студентів мистецько-педагогічних спеціальностей засвідчують необхідність цілеспрямованого формування культури самоосвітньої діяльності як важливої особистісної та професійної якості.

Другий розділ «Експериментальне дослідження системи формування культури самоосвітньої діяльності студентів мистецько-педагогічних спеціальностей у процесі професійної підготовки» містить три підрозділи (Обґрунтування системи формування культури самоосвітньої діяльності студентів мистецько-педагогічного профілю; Експериментальне впровадження системи формування культури самоосвітньої діяльності студентів; Аналіз результатів дослідно-експериментальної роботи) та висновків до розділу 2. Для розробки та обґрунтування системи формування культури самоосвітньої діяльності використано моделювання як метод наукового пізнання, який пов'язано із можливістю абстрагування, проникнення у сутність процесів та явищ, з'ясування структури та зв'язків між компонентами, прогнозування результатів. Влучно зазначено, що специфіка формування культури самоосвітньої діяльності сучасних студентів зумовлена особливостями освітнього та соціокультурного простору професійного та соціального становлення молоді, що характеризується відкритістю, не лінійністю, наявністю ситуацій невизначеності; а якісні зміни в економічній та науково-технічній галузях, входження України у світовий економічний та освітній простір визначають об'єктивну потребу в кардинальному реформуванні процесу підготовки фахівців у різних галузях діяльності.

Другий підрозділ присвячено науково-дослідному експерименту з формування культури самоосвітньої діяльності студентів мистецьких спеціальностей, який проводився в кілька етапів протягом 2006–2011 рр. на базі Київського обласного училища культури і мистецтв, Ніжинського училища культури і мистецтв імені Марії Заньковецької, Канівського училища культури (всього в дослідженні брали участь 147 студентів). Зазначено, що формувальний етап експериментальної роботи здійснювався в умовах неперервного освітнього процесу, мав природний характер, виконував орієнтувальну, перетворювальну функції. У рамках проведення дослідження було використано значну кількість технологій, методик, зокрема форсайт-технологій, технологій самоменеджменту, технології формування критичного мислення. Також на заняттях використовувались групові форми організації самостійної роботи, різні творчі вправи («Знайди інформацію», «Конспект», «Найкраще запитання» тощо); у контексті завдань формувального етапу дослідження студентам пропонувалися есе на різну тематику та ін. Головною метою даного дослідження було намагання сприяти розумінню студентами того, що самоосвітня діяльність як цінність – це шлях до творчого самовираження, становлення неповторного індивідуального стилю в професійній діяльності. Така спрямованість особливо актуальна для майбутніх фахівців галузі культури та мистецтв, чия професійна робота безпосередньо пов'язана із розкриттям творчого потенціалу, художньо-педагогічною діяльністю.

О. Сергеєнко виходить з абсолютно слушного висновку про те, що самоосвітня діяльність набуває особливого значення для фахівців творчих спеціальностей, оскільки за умови включення у творчий пошук вона поєднується із творчістю, засобами саме творчої діяльності («бачення» проблеми, перенесення знань й умінь у нову ситуацію, відкриття нових знань та способів самостійного пізнання тощо). Також цілком погоджуємось з тим, що для самоосвітньої діяльності важливі прийоми діяльності, особистісні смисли та установки, вміння ставити цілі, визначати засоби та способи їхнього досягнення, аналізувати та оцінювати власну діяльність, бути критичним та самокритичним в оцінці власних дій, розширювати особистісні освітні інтереси та потреби.

Окремо подано додатки, які розділено на групи (А, Б, В, Г, Д, Е). У додатках представлено анкети, тести, тест-анкети, опитувальники, завдання на перевірку володіння бібліографічними уміннями, програми, глосарій, технологічні карти та ін.

Автор надає значної уваги графічному матеріалу, який ілюструє та унаочнює виклад теоретичних положень й сприяє кращому

засвоєнню інформації, а саме: численним рисункам, таблицям (Взаємозв'язок культури як феномену розвитку людини та культури самоосвітньої діяльності; Взаємозв'язок функцій культури самоосвітньої діяльності майбутніх фахівців мистецько-педагогічної галузі; Структура культури самоосвітньої діяльності майбутніх фахівців мистецько-педагогічної галузі; Основні теоретичні засади обґрунтування змістовного та організаційно-технологічного блоків системи формування культури самоосвітньої діяльності студентів мистецько-педагогічних спеціальностей; Види аналітико-синтетичної переробки текстової інформації; Результати дослідження за ціннісно-мотиваційним критерієм; Самооцінка рівня сформованості самоосвітніх умінь та ін.).

Список використаних джерел за темою дослідження нараховує 319 найменувань українською та іноземними мовами.

Вища школа ХХІ століття – це відкрита, інноваційна, творча система. Автор серед базових основ її ефективного розвитку обрала в якості пріоритетних наступні парадигмальні принципи: творчий саморозвиток, інноваційність, конкурентоспроможність і прогностичність.

Загалом наукова праця Ольги Сергеєнко справляє враження своєчасного і глибокого проникнення у проблему формування культури самоосвітньої діяльності студентів мистецько-педагогічних спеціальностей у процесі професійної підготовки. Очевидно, що рецензована монографія – дуже своєчасна наукова робота, яка спирається на глибокі теоретичні розробки, аналіз науково-педагогічної літератури. Безумовною перевагою монографії є констатувальний етап експериментальної роботи, який засвідчив переважно низький і середній рівні культури самоосвітньої діяльності студентів, орієнтацію студентів на зовнішню мотивацію самоосвіти, фоновий характер самоосвітньої діяльності, перевагу репродуктивних пізнавальних умінь, наявність внутрішніх та зовнішніх бар'єрів такої діяльності. Наукова праця може бути рекомендована педагогам, культурологам, аспірантам і студентам культурно-мистецьких закладів та всім, хто цікавиться проблемами самоосвіти.

Література

1. Сергеєнко О. С. Самоосвітня діяльність студентів мистецько-педагогічних спеціальностей: монографія. Київ : Видавництво Ліра-К, 2019. 284 с.

Стаття надійшла до редакції 22.04.2020

Прийнято до друку 23.05.2020